

**ОБ'ЄКТИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ПРИКОРДОННОЇ
УСТИЛУЗЬКОЇ ОТГ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ В СИСТЕМІ
ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ**

ЄРКО І.В.

*кандидат географічних наук,
доцент кафедри туризму та готельного господарства
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

ЧИР Н.В.

*кандидат географічних наук,
доцент кафедри туризму
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

КАЧАРОВСЬКИЙ Р.Є.

*магістр географії,
інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів кафедри
фізичної географії
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

МЕЛЬНИК А.В.

*кандидат географічних наук,
доцент кафедри туризму
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Роль природно-заповідного фонду (ПЗФ) у збереженні ландшафтного різноманіття та балансу між природою та людиною без перебільшення надзвичайно велика. Досить важливим чинником впливу на розвиток суспільства є потенційні можливості об'єктів ПЗФ у прогресивному функціонуванні туристично-рекреаційної галузі регіону. В умовах стрімких децентралізаційних процесів, утворення об'єднаних територіальних громад, проблеми природоохоронної діяльності стають дилемою нових територіальних утворень, хоча формально ці питання залишаються у віданні держави (як правило це характерно для об'єктів місцевого значення). Це особливо гостро прослідковується у прикордонних територіальних громадах.

На території прикордонних ОТГ Волинської області розміщено 56 об'єктів ПЗФ загальною площею 86 389,1 га (табл. 1), зокрема, на українсько-польському прикордонні – 27 об'єктів (13 990,1 га), на українсько-білоруському – 29 об'єктів (72 399,0 га) [3].

Таблиця 1

**Об'єкти ПЗФ прикордонних ОТГ Волинській області
[створено авторами на основі 3; 6]**

Назва ОТГ	Площа громад, га	Площа об'єктів, га	Кі-сть об'єктів, од.	Коефіцієнт заповідності, %
<i>на кордоні з Польщею</i>				
Устилузька міська (Володимир-Волинський р-н)	41 370	2 824,1	7	6,83
Вишнівська сільська (Любомльський р-н)	45 530	5 070,3	13	11,14
Литовезька сільська (Іваничівський р-н)	12 240	1 338,9	2	10,94
Поромівська сільська (Іваничівський р-н)	11 010	1 182,1	1	10,74
Рівненська сільська (Любомльський р-н)	33 317	3 574,7	4	10,72
Разом	143 467	13 990,1	27	10,07
<i>на кордоні з Білоруссю</i>				
Заболоттівська селищна (Ратнівський р-н)	25 372	4 684,0	3	18,46
Любешівська селищна (Любешівський р-н)	110 896	43 813,1	18	39,51
Шацька селищна (Шацький р-н)*	30 745	22 049,9	3	71,72
Самарівська сільська (Ратнівський р-н)	25 720	1 852,0	5	7,20
Разом	192 733	72 399,0	29	34,22
Всього:	336 200	86 389,1	56	22,15

*Примітка: площа Шацького НПП включена тільки в межах Шацької селищної громади

Територія прикордоння Волинської області з Польщею налічує 27 об'єктів ПЗФ місцевого значення. Тоді як, у межах прикордоння з Білоруссю налічується 29 об'єктів ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення. З них найбільше значення мають НПП «Прип'ять–Стохід» та Шацький НПП, де в рамках програм збереження довкілля ведеться робота по відновленню рідкісних видів фауни і флори водних плес озер Світязь, Люцимир, Пісочне, Кримне та заплави річки Прип'ять з її притоками [6].

Метою нашого дослідження є аналіз мережі природоохоронних територій Устилузької ОТГ Волинської області та їх залучення у рекреаційну діяльність.

Громада утворена 25 жовтня 2015 р. в рамках виконання положень Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [5] на площі 413,7 км² з населенням (станом на 2018 р.) – 7 563 осіб [8], з яких 72 % – сільські жителі) [2]. Вона включає: 26 населених пунктів (одне місто і 25 сільських населених пунктів), що раніше входили до складу Зорянської, Лудинської, Микитичівської, П'ятиднівської, Рогожанської, Стенжаричівської, Хотячівської сільських рад Володимир-Волинського району. Нині ОТГ належить до дев'яти прикордонних громад області, що має стратегічне географічне положення поблизу українсько-польського кордону [2; 4; 7-9].

Найбільш репрезентативним показником при характеристиці природоохоронної мережі є коефіцієнт заповідності. Його значення для Устилузької ОТГ становить 11,14 %. У той час, коли середній показник по області – 10,9% [3].

На території Устилузької ОТГ розташовано сім об'єктів ПЗФ місцевого значення, загальною площею 2 824,1 га. Структура ПЗФ громади представлена на рисунку 1.

З рисунку видно, що у структурі ПЗФ досліджуваної території переважають об'єкти місцевого значення нижчої категорії заповідності. Крім того, категоріальна структура множини заповідних об'єктів є далеко неповною. Найбільша кількість серед об'єктів ПЗФ припадає на заказники (табл. 2).

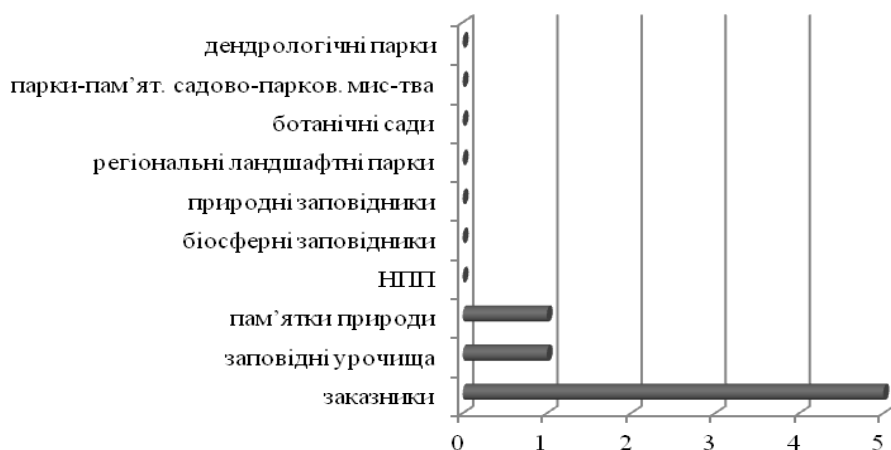

Рис. 1. Структура ПЗФ Устилузької ОТГ Волинської області, од.

Таблиця 2

Заказники в межах Устилузької ОТГ Волинської області

Види заказників	Заказники загальнодержавного значення		Заказники місцевого значення	
	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
Ландшафтні	-	-	2	163,7
Лісові	-	-	-	-
Ботанічні	-	-	-	-
Загальнозоологічні	-	-	2	447,0
Орнітологічні	-	-	-	-
Ентомологічні	-	-	-	-
Іхтіологічні	-	-	-	-
Гідрологічні	-	-	1	2181,4
Загальногеологічні	-	-	-	-
Палеонтологічні	-	-	-	-
Карстово-спелеологічні	-	-	-	-
Разом:	-	-	5	7792,1

Загальнозоологічні заказники «Ішівський» (утворений 26.05.1992 р.) та «Устилузький» (утворений 26.05.1992 р.) у природному стані зберігають лісові масиви сосново-березових молодняків та середньовікових насаджень 1–2 бонітету з домішкою *Quercus robur*, *Picea abies*, *Larix decidua*, клена *Acer platanoides*. Заказники є перспективними у плані розвитку орнітологічного туризму, так як це територія гніздування та проживання рідкісного виду

сорокопуда сірого *Lanius excubitor*, занесеного до Червоної книги України та Бернської конвенції [1].

У гідрологічному заказнику «Луга» та ландшафтних заказниках «Березовий гай» і «Мочиська» під охороною знаходяться частини заплави р. Західний Буг та її правої притоки р. Луги зі старицями, болотами, луками, надзаплавними терасами, чагарниковими заростями, сосново-дубовими лісами із домішкою вільхи чорної *Alnus glutinosa* і берези повислої *Betula pendula*.

Для заповідного урочища «Гута», площею 435,9 га, характерна охорона болотно-лісових та низинно-болотяних комплексів із переважанням вільхи чорної *Alnus glutinosa* і берези повислої *Betula pendula*.

Ботанічна пам'ятка природи «Дерево бук» охороняє рідкісний для Волині бук лісовий *Fagus sylvatica* висота стовбура якого 26 м, діаметр – 0,8 м [1; 6; 9]. Унікальність та пізнавальна цінність даного об'єкту – його вік – 150 років.

На територіях об'єктів нижчої категорії заповідності розвиваються, як правило, пізнавальний туризм, проведення еколого-освітніх заходів за співпраці з громадськими організаціями, іншими установами ПЗФ, навчальними закладами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Функціонування ПЗФ Устилузької ОТГ сприяє збереженню та відтворенню природного різноманіття цієї території, а спільні транскордонні заходи, здійснені з польською стороною, дозволили б не тільки, покращити екологічну ситуацію в громаді, а й активізувати туристичний рух на її території. Сьогодні, на жаль, ми не відмічаємо значної кількості відвідувачів даних природоохоронних об'єктів в контексті розвитку екологічно спрямованих видів туризму. Об'єкти ПЗФ громади використовуються у туристичній діяльності вкрай рідко, і не включені у туристичний продукт регіонального масштабу.

Розвиток ПЗФ прикордонної території та їх подальше включення у туристично-рекреаційну діяльність характеризується рядом проблем:

- близькість державного кордону, що унеможливорює проведення певних видів природоохоронної та рекреаційної діяльності;

- нечітке розмежування (між державою та місцевою громадою) земель, на яких розташовані об'єкти ПЗФ, що істотно ускладнює їхню експлуатацію;
- суперечлива нормативно-правова база (особливо на рівні ОТГ) щодо правового забезпечення природоохоронної та рекреаційної діяльності;
- недосконала система заходів по збереженню природи цих територій;
- відсутність коштів, необхідних для проведення комплексу природоохоронних заходів по збереженню та відтворенню природних елементів екосистем, а також створенню туристичної інфраструктури у дозволених місцях;
- близьких міських поселень, що сприяє незворотнім процесам втрати наявного біорізноманіття через людську діяльність (вплив промислових і комунальних підприємств);
- низький рівень забезпечення інформаційного супроводу щодо туристично-рекреаційного потенціалу природоохоронних територій громади тощо.

Використана література:

1. Волинське обласне управління лісового та мисливського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://lisvolyn.gov.ua/>
2. Децентралізація влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/region/item>.
3. Екологічний паспорт Волинської області. 2018 рік / Управління екології та природних ресурсів Волинської ОДА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voladm.gov.ua/ekologichniy-pasport-volinskoyi-oblasti>.
4. Єрко І. В. Новітні можливості функціонування туристичної галузі Волинської області в умовах децентралізації влади / І. В. Єрко, Н. В. Чир, Р. Є. Качаровський// Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2018. – № 3 (376): Геогр. науки. – С. 93-98.

5. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2003 р. №157-VIII // Відомості Верховної ради України. – 2003. – № 13. – 91 с.

6. Карпюк З. К. Природно-заповідний фонд Волинської області : альбом-каталог / З. К. Карпюк, В. О. Фесюк, О. В. Антипюк. – К. : ТОВ «ОК–ПОЛІГРАФ», 2018. – 136 с.

7. Перспективи розвитку туристичного співробітництва прикордонних громад Волинської області / Карпюк З., Чижевська Л., Качаровський Р., Антипюк О. // Матер. міжнар наук-практ. конф. «Туризм, географія, краєзнавство: актуальні проблеми теорії і практики»: (м. Тернопіль, 16-17 травн. 2019 р.). – Тернопіль : РВВ Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2019. – С. 41–50.

8. Устилузька громада [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ustyluzka-gromada.gov.ua/>

9. Чир Н. В. Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку туристичної інфраструктури в окремих об'єднаних територіальних громадах Волинської області / Н. В. Чир, Р. Є. Качаровський // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. – Тернопіль : СМП «Тайп». – № 2 (випуск 43). – 2017. – С.107-113.